

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esityksen yleiset tavoitteet, jotka pyrkivät lisäämään tehokkuutta ja kustannussäästöjä julkisissa hankinnoissa, sekä parantamaan erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin, ovat selkeitä ja vastaavat hyvin hallitusohjelman tavoitteisiin. Esityksessä keskitytään lisäksi kilpailun edistämiseen ja vastuullisten hankintojen lisäämiseen, mikä on tärkeää julkisten varojen tehokkaan ja oikeudenmukaisen käytön kannalta.

Työryhmän esityksellä on hyvät edellytykset saavuttaa nämä tavoitteet. Esityksessä korostetaan markkinakartoituksen merkitystä ja hankintojen osiin jakamista, mikä mahdollistaa laajemman tarjoajakunnan osallistumisen ja voi siten johtaa kustannustehokkaampiin ja innovatiivisempiin ratkaisuihin. Tämä edistää kilpailua ja johtaa säästöihin pitkällä tähtäimellä, jos hankintayksiköt sitoutuvat uudistamaan toimintaansa ja käymään vuoropuhelua markkinatoimijoiden kanssa.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Markkinakartoitukseen kannustetaan, mutta sen tekeminen osana hankintojen valmistelua ei jatkossakaan ole pakollista. Esityksen kannustusmekanismi on hyvä, mutta ei riittävä. Markkinakartoituksen tulisi olla osana kaikkia kansalliset kynnysarvot ylittävien hankintojen

valmistelua. Markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu kuuluvat laadukkaaseen hankintojen valmisteluprosessiin. Ne avaavat mahdollisuuksia uusille innovaatioille ja varmistavat hankintojen laadun. Markkinavuoropuhelussa hankintoihin saadaan jo valmisteluvaiheessa mukaan hankintayksikön ulkopuolista osaamista. Laadukkaalla valmistelulla ehkäistään hankintojen keskeytyksiä ja valituksia.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Hankintalain uudistukset keskittyvät vahvasti markkinakartoituksen roolin korostamiseen ja hankintojen huolellisen valmistelun varmistamiseen. Nämä muutokset on suunniteltu parantamaan hankintaprosessin avoimuutta ja kilpailullisuutta, mikä on olennaisen tärkeää kustannussäästöjen ja tehokkuuden lisäämiseksi. Kilpailun lisääminen ja osiin jakaminen lisäävät tarjousten määrää ja tuovat säästöjä. Verovarojen ja ajan käyttäminen hankintaprosessin alkuvaiheessa on tärkeää, sillä ne johtavat säästöihin ja laadukkaampiin hankintoihin sekä elinvoimaan pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien myötä.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotettu sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuuden vaatimus on tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen. Se edistää hankintaprosessien avoimuutta ja vähentää julkisen sektorin mahdollisuuksia kiertää hankintalainsäädäntöä. Sidosyksiköiden käyttö on tarpeettomasti rajannut markkinoita uusilta potentiaalisilta yrityksiltä Lapissa sekä nykyisten yritysten kasvumahdollisuuksia. Avaamalla markkinoita voidaan paremmin houkutella uusia asukkaita ja yrityksiä Lappiin sekä monipuolistaa elinkeinokenttää pienillä paikkakunnilla, mikä on lappilaisten kuntienkin tavoite.

Sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksen täytyy koskea myös jätehuollon toimialaa. Kuntien omistamat yhtiöt rajaavat markkinaa, kun omistajat itse päättävät millä alueilla yksityiset toimijat saavat toimia. Lisäksi yksityisiä yhtiöitä on pyritty sulkemaan täysin pois viemällä asiakkailta mahdollisuuden valita itse palveluntarjoaja.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Lapin pk-yritykset pääsisivät osallistumaan julkisiin hankintoihin huomattavasti paremmin. Yrityksillä on halua ja kyky osallistua hankintojen valmisteluun markkinakartoitusten ja -vuoropuhelun kautta sekä jättää laadukkaita tarjouksia. Markkinoiden avaaminen antaisi nykyisille yrityksille mahdollisuuksia kasvaa ja houkuttelisi myös uusia yrityksiä Lappiin. Jatkuva panostus laadukkaampiin tarjouksiin ja tehokkaampaan toimintaan toisi kustannussäästöjä julkiselle sektorille sekä kasvun mahdollisuuksia paikallisille yrityksille, mikä lisää Lapin elinvoimaa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Lappilaisilla yrityksillä on halua ja kyky osallistua hankintojen valmisteluun markkinakartoitusten ja -vuoropuhelun kautta sekä jättää laadukkaita tarjouksia. Hankintojen valmisteluvaiheessa sekä tarjousten laatimisessa yritykset panostavat aikaansa. Kustannusvaikutukset ovat uudistuksessa kokonaisuudessaan positiiviset.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Taloudellisia hyötyjä syntyy lisääntyneen kilpailun ja avoimuuden myötä, mikä johtaa kustannustehokkaampiin ja innovatiivisempiin hankintaratkaisuihin. Lisäksi julkisen sektorin toiminnan läpinäkyvyyden paraneminen vahvistaa kansalaisten ja yritysten luottamusta julkiseen hallintoon. Pitkällä aikavälillä tämä edistää yleistä markkinoiden tehokkuutta ja terveempää kilpailuympäristöä. Yksityiset yritykset toimivat usein inhouse-yhtiöitä tehokkaammin, etenkin jos hankintoja on tehty rutiininomaisesti vuodesta toiseen selvittämättä sidosyksikön kustannustehokkuutta.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Esitetyt siirtymäajat ovat riittävät. Sidosyksiköiden hallitsemilla markkinoilla Lapissa löytyy yrityksiä, jotka ovat välittömästi valmiita laajentamaan toimintaansa kysynnän kasvaessa. Pidempi siirtymäaika jätehuollon toimialalle ei ole perusteltua.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Poikkeuksia omistusosuusvaatimukseen tulisi välttää. Esitetyistä poikkeuksista sidosyksikön liikevaihdon määrä ei tue lakimuutokset tavoitteita, sillä pientä liikevaihtoa tekevien sidosyksiköiden tuottamat palvelut muodostavat yhdessä ison markkinan ja nämä palvelut ovat nykyisille ja uusille lappilaisille pk-yrityksille kaikkein houkuttelevimpia. Toisena poikkeuksena esitetty asukasmääräraja ei myöskään tue lakimuutoksen eikä lappilaisten organisaatioiden omia tavoitteita houkutellessa uusia asukkaita ja yrityksiä pieniin kuntiin sekä monipuolistaa elinkeinokenttää. Pienetkin hankintayksiköt tekevät Lapissa laadukkaita kilpailutuksia, eivätkä ne rajaudu kunnan asukasluvun mukaan. Lisäksi kunnille on tarjolla valtion tukemaa hankintaneuvontaa mm. Kuntaliiton kautta.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esitys pyrkii selkeästi ottamaan huomioon turvallisuuden ja huoltovarmuuden julkisissa hankinnoissa ja siinä ehdotetaan, että hankintayksiköt voivat asettaa turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyviä vaatimuksia hankinnan kohteen kuvaamisessa. Tämä mahdollistaa hankintojen suunnittelun siten, että ne turvaavat kriittisten tuotteiden, palveluiden tai urakoiden saatavuuden ja toimivuuden koko niiden elinkaaren ajan. Huoltovarmuuden ja turvallisuuden nimissä koko Lappi halutaan pitää asuttuna ja elinvoimaisena, mitä yksityisten yritysten ja julkisten sektorin välinen yhteistyö tukee. Tarjouspyynnöissä ja hankintailmoituksissa tulee esittää huoltovarmuutta ja turvallisuutta koskevat vaatimukset selkeästi.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Ehdotus rikosrekisteriotteiden pakollisen käytön poistamisesta hankintaprosesseissa voi merkittävästi vähentää sekä hankintayksiköiden että tarjoajien hallinnollista taakkaa. Tällä hetkellä hankintayksiköt joutuvat tarkistamaan rikosrekisteriotteet osana tarjoajien soveltuvuuden arviointia, mikä lisää prosessin ottamaa aikaa ja vaatii resursseja. Samoin tarjoajien on hankittava ja toimitettava voimassa olevat otteet, mikä voi olla aikaa vievää ja kustannuksia aiheuttavaa, erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Joissakin tapauksissa rikosrekisteriotteen tilaaminen kestää niin kauan, että hankintaan ei voida enää osallistua.

Tämä muutos edistää tavoiteltua sujuvuutta ja tehokkuutta julkisissa hankinnoissa, mikäli se implementoidaan oikein ja turvallisuuteen liittyvät huolenaiheet otetaan huomioon. Vakuutuksen toimittaminen rikosrekisteriotteen sijaan vähentää byrokratiaa ja mahdollistaa keskittymisen olennaisiin hankintapäätöksiin.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ehdotetut muutokset hankintojen ilmoittamiseen pyrkivät lisäämään prosessin avoimuutta ja seurattavuutta, mikä on keskeistä julkisten varojen tehokkaassa ja läpinäkyvässä käytössä. Pakolliset jälki-ilmoitukset suoraan hankinnoista ja sopimusmuutoksista varmistavat, että tieto hankinnoista on saatavilla ja että prosessit noudattavat säädettyjä standardeja ja lainsäädäntöä.

Jälki-ilmoituksilla ja pakollisilla ilmoituksilla suora hankinnoista saadaan tarvittavaa läpinäkyvyyttä, mikä on erityisen tärkeää suorahankinnoissa, joissa kilpailutusprosessi ei ole niin avoin kuin tavallisissa tarjouskilpailuissa. Tämä voi auttaa vähentämään väärinkäytöksiä ja parantamaan yleistä luottamusta julkisiin hankintoihin.

Ehdotetut muutokset ovat tarkoituksenmukaisia ja sopivia julkisten hankintojen avoimuuden lisäämiseksi. Ne ovat myös linjassa digitaalisen hallinnon ja avoimuuden yleisten tavoitteiden kanssa, mikä on erityisen tärkeää nyky-yhteiskunnassa, jossa kansalaiset ja eri sidosryhmät odottavat yhä suurempaa läpinäkyvyyttä julkisen sektorin toiminnassa.

Muut huomiot

-

Kauppinen Ella
Lapin Yrittäjät ry